

חולין יא

בענין: רוב

משה שווערד

1. רש"י מסכת חולין דף יא עמוד א

מנא הא מילתא – [1] אידי דאיירי במנא הא מילתא דחזקה נקט נמי הא.

2. חידושי הר"ן מסכת חולין דף יא עמוד א

מנא הא מילתא דאמרי רבנן זיל בתר רובא. פי' רש"י ז"ל דאידי דאיירי במנא הא מילתא דחזקה נקט נמי הא. [2] ונ"ל דמאי דאמרינן מנא הא מילתא דאמרי רבנן אוקי מילתא אחזקה ומנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא תרווייהו אמילתא דרב הונא קיימא דאמר לעיל בהמה בחייה בחזקת איסור עומד' עד שיוודע לך במה נשחטה והיינו משום דמוקמינן לה אחזקתא קמייתא והדר אמר נשחטה בחזקת היתר עומד' עד שיוודע לך במה נטרפה והיינו משום דאזלינן בתר רובא ורוב בהמות אינן טרפות ומשום חזקה ליכא לאכשורה דמנלן שלא היתה טרפה מבטן אלא ודאי אע"ג דאמר בחזקת היתר' משום רובא הוא דקאמר ומ"ה אמרינן מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא דהיינו סיפא דמילתא וכו' דאי אמרינן כי קא מיבעי לן רובא דליתיה קמן כגון קטן וקטנה בדין הוא דהוה לן למימר כגון סיפא דמילתא דרב הונא אלא משום דרב הונא לא מסבריה קאמר לה דמתניתין היא בקטן וקטנה מדמסמינן לה אמתני' ומ"ה אתי שפיר מאי דאמרינן לקמן רב אשי אמר אתיא משחטה עצמה כלומר דעליה שקלי' וטרי' דאסיפא דמילתא דרב הונא דאמר נשחטה בחזקת היתר עומדת קיימינן:

3. תוספות מסכת חולין דף יא עמוד א

מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא - וא"ת כיון דאמרינן זיל בתר חזקה כ"ש בתר רובא דרובא וחזקה רובא עדיף [1] וי"ל דלרב אחא בר יעקב בעי- דלא קים ליה חזקה מקרא

4. מהרש"א חידושי הלכות מסכת חולין דף יא עמוד א

תוס' בד"ה מנא הא מילתא כו' דלא קיים ליה חזקה מקרא כו' עכ"ל אלא דקים ליה חזקה מהלכה למשה מסיני דהשתא אין למילף רובא מכ"ש דרובא וחזקה רובא עדיף דאין למדין ק"ו מהלכה ודו"ק:

5. תוספות מסכת חולין דף יא עמוד א

[2] ולמאי דמפרש רבינו חיים דהא דרובא עדיף מחזקה לא מסברא אלא ילפינן מפרה אדומה דאזלינן בתר רובא אע"ג דאיכא חזקה כנגד הרוב דאוקי גברא שמזין עליו בחזקת טמא אתי שפיר הכא.

6. חידושי הרשב"א מסכת חולין דף יא עמוד א

אתיא מפרה אדומה, וא"ת דילמא לאו משום דאזלינן בתר רובה הוא אלא טעמא דפרה משום דאזלינן בתר חזקה, דפרה בת שתיים וקי"ל דטרפה אינה חיה י"ב חדש והילכך אגלי מילתא דבשעה שנולדה כשרה הוה ואוקי פרה אחזקתה, [3] י"ל אם אתה אומר דטעמא דפרה משום חזקה כ"ש שהוכחת דהולכין אחר הרוב דכל דכן הוא דעד כאן לא איבעיא לן אי אזלינן בתר רובה או לא אלא משום דלא איפשיטא בעיין דהולכין אחר חזקה, אבל אי איפשיט לן דהולכין אחר חזקה כ"ש דקים לן דהולכין בתר רובא דרובא וחזקה רובא עדיף, [4] וי"א דהא ליתה דבעיין קמיתא דמנ"ל דאזלינן בתר חזקה ודאי איפשיטא מדתניא מנין שאם הלך לביתו והסגיר שהסגרו מוסגר ואע"ג דאמרינן ורב אחא בר יעקב אמר לך כגון דקיימי דרא דגברי ואמרי לא בציר דיהויא בעלמא היא ואפ"ה איבעיא לן אי אזלינן בתר רובא או לא, דהא דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף ה"מ בתר דאיפשיטא לן דאזלינן בתר רובא אבל עד דלא קי"ל אי אזלינן בתר רובא או לא לא מוכחינן לה מחזקה דאימר בתר חזקה אזלינן ולא בתר רובא כלל

7. קובץ הערות סימן סז

ד) בהא דאיבעיא להו בגמ' [פ"ת ע"א] אם עד אחד נאמן במקום חזקה, לכאורה הספק הוא כחו של מי מרובה, של עד אחד או של חזקה, וקשה דהא חזקה מהניא גם בדיני נפשות, ועד אחד אינו נאמן לזה, וא"כ ודאי חזקה עדיף. וי"ל דאע"ג שמעמידין כל דבר בחזקתו משום דאין ספק מוציא מידי ודאי, מ"מ אין זה בירור על הספק, ואינו דומה לרובא דליתא קמן דהוא בירור, כדמוכח מהא דמשתבע רב נחמן [קכ"א ע"ב] האלקים אכלו כוורי לחסא, אבל על סמך החזקה ודאי אסור לישבע, כגון אשה שזרק לה בעלה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה, דמוקמינן לה בחזקת א"א וחיבת מיתה אם זינתה, מ"מ אסור לישבע שהגט נפל קרוב לו, ולא נאמר כיון דסומכין על החזקה לענין דיני נפשות, ה"נ תועיל

לענין איסור שבועה, דזה אינו, דמה שממיתין אותה אין הטעם משום שברור לנו שהגט נפל קרוב לו, אלא דגז"כ היא, דאע"ג דהמעשה מוטלת בספק, מ"מ אין ספק מוציא מידי ודאי, ואשה זו ודאי אסורה היתה, ומספק אתה בא להתירה, אל תתירנה מספק, אבל לישבע שכן היה מעשה, א"א מספק. וכ"ז בחזקה, אבל בעד אחד במקום שסומכין עליו, הוא נאמן שכך היה המעשה כמו שאומר, וכיון שהוא מברר את הספק, ממילא אין מקום כלל לחזקה, דלא שייכא אלא במקום שהדבר ספק:

[5] ובזה אפשר ליישב קושית תוס' בפ"ק דחולין י"א ע"א, מנא הא מילתא דאזלינן בתר רובא, והקשו בתוס' [ד"ה מנא] דכיון דידעינן דאזלינן בתר חזקה א"כ כ"ש בתר רובא, דהא רובא וחזקה רובא עדיף. וי"ל דהא דרובא עדיף מחזקה, אין הטעם דכח הרוב גדול מכת חזקה, אלא דכמו דעד אחד נאמן במקום חזקה, אף חזקה אלימא מעד אחד, דהא מהניא גם בדיני נפשות, מ"מ עד אחד נאמן, משום דעד אחד במקום שהוא נאמן מברר את הספק, וכיון שנסתלק הספק אין מקום לדין חזקה, דאינה מבררת את המעשה, וה"נ י"ל לענין רובא וחזקה, אפשר דכחה של חזקה מרובה יותר מכת רוב, אלא דרוב הוי בירור המעשה וחזקה אינה מבררת את הספק, וע"כ לא מהניא חזקה במקום רובא. ואפשר שזהו ביאור דברי הרשב"א, שכתב שם דהא דקיי"ל רובא וחזקה רובא עדיף, ה"מ בתר דאיפשטא לן דאזלינן בתר רובא, אבל עד דלא קי"ל אי אזלינן בתר רובא אי לא, לא מוכחינן ליה מחזקה, דאימר בתר חזקה אזלינן ולא בתר רובא כלל עכ"ל. ודבריו סתומין, אבל אפשר שביאורן כנ"ל:

8. תרומת הדשן סימן שמט

...ונראה דהא דקי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב היכא דאיכא חזקת ממון נגד הרוב, אע"ג דבשאר דוכתא אמרינן רובא וחזקה רובא עדיף, דשאני חזקת ממון דאית בה טעמא המוציא מחבירו עליו הראיה ורובא לא מיקרי ראיה...

9. שו"ת חתם סופר חלק ז (אבן העזר ב) סימן קמז

והנה דברי הרשב"א הללו לכאורה צע"ג וכי נעלם ממנו סוגי' דפ' בן סורר ומורה דמסיק דאזלינן בתר רובא בד"נ ולא אמרינן ושפטו העדה והצילו ע"ש וצ"ל לפי מה שהארכתי בכמה מקומות דליתא קמן נהי בתחיל' קאמרינן בפ"ק דחולין תינת רובא דאיתא קמן ר"ל דאתחזק רוב התירא קמן רובא דליתא קמן כגון קטן וקטנה דלא אתחזק רוב התירא קמן אלא כך מנהג העולם רובא דעלמא אינן סריסי' ואיילנות אבל לא אתחזק רוב התירא קמן דאפשר דכל קטן וקטנה דהאי דרא כולם סריסי' א"כ מנ"ל דאזלינן בתר האי רובא דמבואר מזה לפי הס"ד דרובא דליתא קמן גריע מרובא דאיתא קמן מ"מ היינו להס"ד דפריך מנ"ל אבל לפי המסקנא דהל"מ היא דאזלי' אפי' ברובא דליתא קמן גריע מרובא דאיתא קמן מדאיתא קמן דאיתא קמן עכ"פ אית כאן לפנינו מיעוט הסותר להרוב ואפשר שיזדמן לפנינו מן המיעוט המוחזק לפנינו ומעורב בין הרוב אלא שגז"ה הוא דאזלי' בתר רובא וארוב כזה כ' שיטה מקובצת פ"ק דב"מ בשם תוס' הרא"ש בסוגי' דקפץ א' מן המנין לתוכו דהוה רק ספיקא אלא רחמנא התירו אבל רובא דליתא קמן אין כאן שום חזקת איסור דאפשר כל הקטנים בדור הזה כולם בני אולודי אין גם א' מהם סריס ואין כאן אפי' ספק וסברא זו בהר"ן פ"ק דביצה גבי ספנא מארעא ע"ש בד"ה וקוקא דאיכא בהדה יע"ש.

10. רש"י מסכת חולין דף יא עמוד א

וסנהדרין - דתנן (סנהדרין דף מ) י"ב מזכין וי"א מחייבין זכאי.

11. חתם סופר מסכת חולין דף יא עמוד א

וסנהדרין פירש"י י"ב מזכין ולא כ' רוב מחייבין היינו משום התם בעל' הטיי' ע"פ שנים מגז"ה ואנחנו אזלינן בתר רוב אפי' פורתא יתיר כמ"ש ש"ך ב"ד סי' ק"ט משו"ה מייתי מרוב מזכין

12. מרדכי מסכת חולין פרק הכל שוחטין

[רמז תקצג] זיל [דף יא] בתר חזקה לקמן בפרק אלו טרפות מנא הא מלתא דאמור רבנן זיל בתר רובא שנאמר אחרי רבים להטות והקשה לי מורי רבינו יקר הא עיקר האי קרא בסנהדרין הוא וסנהדרין קבועין הן בלשכת הגזית וכן בכל מקום שהן יושבין ודמיה לט' ישראל ואחד עובד כוכבים עומד ביניהם שאם זרק לתוכו פטור דכתיב וארב לו דמינה ילפינן דכל קבוע כמחצה ע"מ דמי כו' [1] [ותירין] שלא שייך למימר כל קבוע כמחצה אלא היכא דאיכא ספיקא לברר הדבר כגון גבי תשעה חנויות שלקח ואין יודע מאי זה לקח וכן בתשעה ישראל ועובד כוכבים אחד ביניהם שאינו יודע על מי זרק אע"פ שבודאי יודע שהיהודי לשם ונתכוון לזרוק בין כלם מאחר דעובד כוכבים אחד ביניהם פוטרין ליה אבל אם מתכוין ואמר לאותו ישראל אני מתכוין חייב אע"פ שהעובד כוכבים עומד ביניהם וה"נ בסנהדרין כיון דידועין ורואין מי הן המזכין ומי הן המחייבין דין הוא (*שילך) [*שנלך] אחריהם [2] ועוד דאין עושין מעשה בגופן אלא אחר הדבור הנבדל והנפרש מפייהם והוי כבשר הנמצא דאמרי' ביה כל דפריש מרובה פריש. עיין לקמן פרק הזרוע:

13. ספר שערים מצויינים בהלכה

ובעיקר קושית המרדכי נ"ל עפמש"כ התוס' במס' ב"ק (כו: ד"ה קמ"ל) דהמיעוט שיש בדיינים הוי כמי שאינו, והסביר בהגה' מהר"ץ חיות (שם) שיש חילוק בין "הלך אחר הרוב" לבין "רובו ככולו", דהלך אחר הרוב היינו דעדיין נשאר המיעוט, אלא שאין אנו מתחשבים עם זה, ודנין אחר הרוב, ורובו ככולו היינו שהמיעוט הוא כמי שאינו, ובדיינים דרשינן במס' הוריות (ג:): דרובו ככולו, ואחר שהגידו המרובים דעתם, מוכרחים גם המיעוט להסכים עם המרובים, ואין כאן מיעוט, ולפ"ז ניחא דלא שייך לומר בזה ענין קבוע, דדוקא כשיש מיעוט לפנינו חשוב המיעוט מפני שהוא נקבע וגזירת התורה שיהא דינו כמחצה על מחצה, משא"כ

בסנהדרין שהמיעוט אינו אין כאן דין קבוע. וכזה ראיתי בגליוני הש"ס להגרי"ע למס' כתובות (ט:): בשם תשו' הרי"ם (סי"ט) עי"ש.

14. ספר מנחת חינוך - מצוה עח - אות א

אבל בכל דוכתי ודאי צריכים הכתות להיות כי הדדי או קרוב דאי אפשר לצמצם, אבל אם ידעינן שהמיעוט גדולים הרבה יותר בחכמה מהרוב, ודאי לא אזלינן בתר רובא, ואין חולק שם בגמרא על זה, ודברי הרב המחבר ברורים, וצ"ע שלא הביא הש"ס הנ"ל. והנה זה פשוט. אי נחלקו באופן דאזלינן בתר רובא, בודאי המועטים בעצמם אף שדעתם להיפך, מ"מ צריכים לבטל דעתם ולעשות בעצמם כמו הרוב

15. ספר קובץ מאמרים [טו-טז]

ח. ואומרים, שהגאון בעל התומים נשאל מאחד מחכמי הגוים, הרי כתוב בתורה אחרי רבים להטות ואתם המעט מכל העמים וא"כ למה לא תקבלו אמונתנו? והשיב לו הגאון, כי דין רוב לא נאמר אלא בספק ולא בודאי, כגון בתשע חנויות מוכרות בשר שחוטתה, ואחת מוכרת בשר גבילה, ונמצא בשר ואינו ניכר, הלך אחר הרוב, אבל אם החתיכה ניכרת שהוא מהמיעוט, לא מהני רובא, וכן אנחנו, אין לנו ספק באמיתת אמונתנו ולא יוכל הרוב להעבירנו מדעתנו. והתירוץ הוה אמת וברור, אבל לפי המבואר למעלה בלאו הכי אין מקום לשאלה זו, דהכתוב אחרי רבים להטות נאמר בדיינין, שהן כולן כשרין לדון, שאינן נוגעין, אבל אם רוב הדיינין הן נוגעין ומיעוטן אינן נוגעין, בזה שומעין להמיעוט. ובעניני אמונה ודת אי אפשר לאדם להכיר את האמת, רק אם יהיה חפשי מכל תאוות עוה"ז, ואנשים כאלו אינן נמצאים כלל בשום אומה ולשון, רק אצל חכמי ישראל הקדושים כמלאכי אלקים. ואף אם היו אצל

חכמי האומות, באיזהו זמן, אנשים הנקיים מתאוות עוה"ז, אבל הם מיעוטא דמיעוטא נגד חז"ל הקדושים, אשר היו לאלפים ולרבבות, כמאמרם, שהיו נביאים בישראל כפלים כיוצאי מצרים, אלא שנבואה שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה, וכן לאחריהם, בדורות התנאים ואמוראים, וא"כ מדין הוה בעצמו — אחרי רבים להטות — נמצא, שאנו חייבין לשמוע לקבלתנו מרז"ל, אשר רק הם היו כשרין לדון בעניני אמונה, בהיות שכלם חפשי משום נטית רצון כל שהוא, והשאלה הזאת, דומה למי שעובר על בית משתה י"ש ושמה נמצאים מאה שיכורים, המתגוללים באשפה והם ישאלוהו, הלא אנחנו מאה אנשים ואתה איש אחד למה לא תעשה כמונו? כן בדבר הזה, זולת חכמי ישראל כל העולם המה שיכורים מתאוותיהם, כמאמרם, אין לך בן חורין, אלא מי שעוסק בתורה, כי בלי עסק התורה, אי אפשר לשום אדם להשתחרר מיצרו הרע, המטה את שכלו לרצונותיו.

16. תוספות מסכת חולין דף יא עמוד א

אבל היכא דלייף לית לן בה - מקשינן אמאי לא יליף מכל קרבנות דדחו שבת ולא חיישינן שמא ימצא קרבן טרפה ונמצא שחלל שבת ונ"ל דאין יכול להוכיח משם דאיכא למימר דמספק נמי אמר רחמנא דלדחי שבת מצות קרבן כמו שבפיקוח נפש אמרינן בספ"ק דכתובות (דף טו:): דלא הלכו בו אחר הרוב.

17. ספר תפארת יעקב

חפשי, / חנני עיקר קושייתם לא הבנתי כלל דבאמי חילול שבת
דכיון דאפי' טעה בדבר מלוה פטור ולא מיקרי מחלל שבת כלל,
כ"ש מי שעושה בליווי שכר נלמדה להקריב קרבן א"כ פשיטא דאינו
מחלל שבת כלל, ואפי' נמצא טרפה לא חלל שבת כלל שאין חילול
שבת רק בעושה לדעתו וללרכו משא"כ בעושה מה שנלמדה לעשות,
אבל לענין קרבן דכבר פסלה תורה טרפה לקרבן וכל שהוא טרפה
ע"כ פסול הוא ומקריב פסולים למזבח, משא"כ בשבת שאין העבודה
של קרבן בכלל חילול כלל ולא מיקרי מלאכה כלל כיון שלא נעשית רק
לעבודה ואין מה שנלמדה בכלל מלאכה שיש בה חילול, ככ"ל:

בתום נד"ס אבל היכא דלייף מקשין וכו' מכל קרבנות דדחי
שבת וכו' דמספק נמי אמר רחמנא דלידחי שבת וכו'.
דכריבס דחוקין חדא דהא פשיטא דספק טרפה אינה דוחה שבת
אפי' לא ימצא רק זו, ועוד היכי שייך לומר דדחי כיון דאי טרפה
אינה קרבן כלל, ולא דמי לספק נפשות דחזינן בהיפוך דאפילו
עכשיו דאזלינן בתר רובא אין סולכין בו אחר הרוב משא"כ קרבן,
ואי משום דלא אפשר בל"ה א"כ אין כאן שום הוכחה כיון דלא

18. ספר שערים מצויינים בהלכה

אבל היכא דלייף לית לן בה. מכאן מדייק
בתש"ו שבות יעקב (ח"א סי' לה)
דאתרוג שניטלה פיטמתו אלא שעדיין מחובר
בו במקצת, נקרא שלם, דהרי הכא אמרי' כן
דכשהוא מחובר במקצת הוה נתח אחד. אבל

19. ספר שערים מצויינים בהלכה

אתיא מרישא של עולה. הקשו הרשב"א
בתוה"ב (ב"ד ש"א) והר"ן במס'
קידושין (סוף פ"א) לשיטת הרמב"ם (טו"מ
פ"ט הי"ב) דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא,
א"כ היאך מוכיח הגמ' מפסח ופרה אדומה
דאזלינן בתר רובא, דילמא משום דספיקא
לקולא. ובראש יוסף (ד"ה גמרא אתיא) תמה,
למה לא הקשו מרישא של עולה שזה קודם
בגמ'. ובבאר יצחק תירץ, עפמש"כ הפר"ח
(י"ד סי' קי) דאע"ג דספק ספיקא מותר, מ"מ
אסור לגרום זה לכתחילה, וא"כ ברישא של
עולה דמיירי בעולת נדבה, הרי הוא גרם לזה
לכתחילה, ואי נימא דהטעם משום דספיקא
מותר, הא אסור לגרום לזה, אלא ע"כ דהטעם
משום דאזלינן בתר רובא, משא"כ פסח ופרה
אדומה שיש חיוב להביאם, אין הוא גורם לזה
אלא התורה חייבה אותו, ושפיר הקשו דילמא
הטעם משום דספיקא לקולא.

ובביאור דברי הרמב"ם יש כמה תירוצים,
ובתש"ו מהרי"ט (ח"ב י"ד סי' א) תירץ
דדברי הרמב"ם היינו דוקא היכא דליכא
לברורי, ואם איכא לברורי גם הוא מודה
דמה"ת אסור. וכ"כ בפר"ח (כללי ס"ס כלל
א) ובחות דעת (בית הספק). וע"ע בתש"ו נודע
ביהודה (מהד"ת י"ד סי' קצז) ובתש"ו מהר"ם
שיק (או"ח סי' לג) בענין זה. עוד תירצו
המהרי"ט והפר"ח דהיינו דוקא בדליכא חזקת
איסור, אבל כשיש חזקת איסור בודאי אמרי'
אוקי מילתא אחזקיה מה"ת לכו"ע. וכ"כ
הרי"ט אלגאזי (הל' בכורות פ"ד אות כח ד"ה

20. ספר שערים מצויינים בהלכה

וליחוש דילמא טריפה היא. הא דלא מקשה
הגמ' דילמא הנהרג היה טריפה,
משום דאפילו היה הנהרג טריפה נמי מביאין
עגלה ערופה. וכ"כ המאירי במס' סוטה (מו).
דעל טריפה שנהרג מביאין, דמ"מ נגזל הוא
בקצת חיים שהיה ראוי לעשות בהן הרבה
מצות. ועי' בתש"ו דבר אברהם (ח"א סי' ה
אות ד, וח"ב סי' כ אות יג). וזה דלא כמש"כ

המנ"ח (מצוה תקל) דאין מביאין עגלה ערופה
אלא במקום שהרוצח חייב מיתה עי"ש. וע"ע
דברינו במס' סוטה (שם ד"ה בה).

21. תורת חיים מסכת חולין דף יא עמוד ב

וליחוש דלמא לאו אביו הוא. קצת תימא אמאי לא יליף מקרבן דקפיד רחמנא שלא יקריבנו אלא כהן וניחוש שמא זינתה אמו ולא כהן הוא אלא לאו משום דאזלינן בתר רובא דהשתא ליכא לדחויי כגון שהיו אביו ואמו חבושים דאכתי איכא למימר שמא זינתה את אביו ואביו לאו כהן הוה ולא משכחת לה ודאי כהן אלא אם כן כל אבותיו היו חבושים עד אהרן הכהן. אי נמי נילף ממאי דשריא רחמנא למיסב איתתא וניחוש שמא זינתה אמה וממזרת היא אלא לאו משום דאזלינן בתר רובא ורוב בעילות אחר הבעל.

22. ספר שערים מצויינים בהלכה

ונמצא שהיא זונה ובנה חלל. [ותירץ הגאון מהר"ח הכהן ראפפורט, והובא בראש יוסף (ד"ה עלה) די"ל אוקי האם בחזקת צדיקת, דאילו זינתה אפילו באונס היתה אומרת זאת לבעלה כדי שלא להכשילו בביאה אסורה.

23. ספר בית שמואל על אה"ע - סימן ד

(כב) שרוב בעילות תולין בבעל. אפילו אם העדים העידו דזנתה מ"מ בניה כשירים מטעם זה ולרמב"ם מותר לכתחלה לישא את בתה ורש"י פ"י שם ישא בת דומה היינו כשא"א לו לישא אחרת אלא דומה או בת דומה ישא בת דומה:

24. תוספות מסכת חולין דף יא עמוד ב

וכי תימא דבדקינן ליה - מקשינן דנילף מרוצח גופיה דאזלינן בתר רובא דדילמא הרוצח הוא טרפה וטרפה שהרג את הנפש פטור [1] ושמא דאזלינן בתר רובא מדלא חיישינן להרוג את הטרפה לא נילף בעלמא [2] ועוד נראה לי דטעמא דטרפה שהרג פטור דהיינו משום דהוי עדות שאין אתה יכול להזימה ואי קטלינן עדים כשהוזמו לא שפיר קטלינן ואם כן אין להוכיח אלא במאי דקטלינן לעדים ולא חיישינן דלמא הך דאסהידו ביה טרפה הוה כדקאמר בסמוך וכן מציינו בשם רבינו מנחם הקדוש אך קשה לי מאי קאמר וכי תימא דבדקינן ליה הא מכל מקום הויה ליה התראת ספק אי לא אזלינן בתר רובא ושמא קסבר דשמה התראה.

25. תוספות מסכת חולין דף יא עמוד ב

ליחוש דלמא במקום סייף נקב הוה - אין להקשות משכחת לה כגון שהטביעו בנהר דאפשר בתר הכי למיבדקיה דהא קרא בכלי עץ ובכלי ברזל ואבן כתיב אבל קשה...

26. חידושי הרשב"א מסכת חולין דף יא עמוד ב

וכ"ת משום איבוד נשמה דהא נינווליה ליחוש שמא במקום סייף נקב הוי, ק"ל דבמכות (ז' א') משמע דודאי חיישינן לה ואי לא ידעי עדים אי במקום סייף נקב הוי או לא עדותן בטלה, ולא קטלינן ליה, דאמרינן התם ר"ע ור"ט אומרים אלו היינו בסנהדרין לא ה' אדם נהרג מעולם ומפרש התם טעמייהו משום דהוו אמרי להו לעדים ראיתם טרפה הרג או שלם הרג ואת"ל שלם הרג דלמא במקום סייף הוי נקב, וי"ל דהתם היינו בנקבים שתחת בגדיו ונראין בגופו ומשום דאפשר לעדים לעמוד עליהן כגון שראוהו ערום ולא היה בו נקב מש"ה בודקין אותו כך ולא תהא עדותן קיימת עד שיעידו עליו כך ואע"ג דאמרי ליה לא היה אדם נהרג מעולם הכי קאמרי' לא היה אדם נהרג אלא לעיתים רחוקות מאד לפי שאין ענין זה מצוי שיראוהו ערום ויבדקוהו קודם לכן, דומיא דאידיך דאמרי כמנאפים ראיתם או כמכחול בשפופרת ראיתם ואע"ג שאפשר שראו כמכחול בשפופרת אלא שהוא ענין רחוק ואינו מצוי, והא דמשמע בשמעתין דלא חיישינן ליה כלל היינו בנקב שתחת העור שא"א לעמוד עליו לעולם וכיון שכן אע"פ שלא היו העדים יודעין אם היה גופו מנוקב תחת לעורו או הדקין מבפנים לא היתה עדותן בטלה ע"י כך והיינו דאפשיטא לן הכא דלא חיישינן לה כלל וקטלינן ליה.

27. תוספות מסכת חולין דף יא עמוד ב

ודילמא הך דאסהידו ביה טרפה הוה - ואם תאמר דחובשים אותו י"ב חדש ואם יחיה לאו טרפה הוא [1] ויש לומר דשמא קסבר טרפה חיה [2] ועוד נראה לי דאי אין הורגין העדים כשהוזמו אלא אחר י"ב חדש דדילמא הך דאסהידו ביה טרפה א"כ גם אותם שמעידין עליו אין להורגו עד לאחר י"ב חדש וכיון דלא באו להורגו אלא אחר י"ב חדש א"כ לא יהרגו הם אף לאחר י"ב חדש דדילמא נעשה טרפה הך דאסהידו ביה בסוף י"ב חדשים והרי לא באו אלא להרוג את הטרפה.

28. חידושי הר"ן מסכת חולין דף יא עמוד ב

דילמא הך דאסהידו ביה טריפה הוה. וא"ת ולימא ליה דילמא משהי ליה תריסר ירחי שתא ואי מאית פוטרין אותו מספק אף ע"פ שאפשר שעכשיו נולדו בו סימני טרפ' ואי היה קטלינן להו ואע"פ שנמצאת מענה את דינם מידי דהוה דמשהינן אותו עד הרגל לקיים בהן והנשארים ישמעו ויראו. [3] י"ל אה"נ ומיהו תפשוט למ"ד טרפה היה יותר מ"ב חדש דודאי אפילו למ"ד היה עדים זוממין שהעידו בטרפה לא קטלינן להו דאף ע"ג דטריפה היה סופה למות מחמת אותו חולי ואגברא קטילא הוה מסהדי. ובתוספות פלפלו עוד דאם איתא שאין עדים זוממין נהרגין אלא לאחר י"ב חדש אפילו רוצח גופיה אינו נהרג אלא לאחר י"ב חדש דבעינן לקיומי כאשר זמם ואם איתא אף הם לא יהרגו אפילו לאחר י"ב חדש דילמא ההוא דאסהידו ביה נעשה טרפה בסוף י"ב חדש ונמצא שלא באו להרוג אלא טרפה:

29. ספר שערים מצוינים בהלכה

ויראו' [ע'י' במס' סנהדרין פט.]. ובבאר יצחק
חמה, מה זה שייך לעינוי הדין, שזה דוקא
אם כבר נגמר דינו, משא"כ הכא שהב"ד עוד
לא גמרו הדין עד י"ב חודש. ועי' ברמב"ם

30. חידושי הר"ן מסכת חולין דף יא עמוד ב

וכי תימא הכי נמי פסח וקדשים מאי איכא למימר. וא"ת אמאי לא אקשי ליה בשר תאוה שאכלו ישראל מא"ל. וי"ל דבשר תאוה לא קשיא דאמר לך ר' מאיר לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע דמוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות ולא יאכלו תמותות נבלות וכענין שאמרו בפ"ק דקדושין גבי יפת תואר אבל פסח וקדשים אלו היה שום איסור בדבר לא אמרה תורה קרב לתקלה:

31. רש"י מסכת חולין דף יב עמוד א

פסח - דאמר רחמנא (שמות יב) ואכלו את הבשר ושלמים דאמר רחמנא (שם כט) ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכפרה תלויה אף באכילה מאי איכא למימר אלא ודאי אכיל דסמיך ארובא היכא דלא אפשר ואפי' הכי פליג בקטן וקטנה משום דאפשר לדידן נמי היכי ילפינן מיניה אלא ודאי הלכה למשה מסיני הא דסמיכנן ארובא אפי' היכא דאפשר אי נמי אחרי רבים להטות (שם /שמות/ כג) משמע בין רובא דאיתיה קמן בין רובא דליתיה קמן דמאי שנא האי מהאי ואהא מלתא סמיכנן ולא בדקינן כל י"ח טרפות ונקובת הריאה משום דשכיח בה ריעותא בדקינן והיכא דאיתרמי דאיפרשה ריאה ולא בדק מתאכלא דסמיכנן אהא ואדרב הונא דאמר (לעיל /חולין/ דף ט) נשחטה בחזקת היתר עומדת ואין מפרסמין הדבר.

32. חידושי הרשב"א על מסכת חולין דף ט/א

ומיהו בשאר טריפות אף לכתחלה א"צ לבדוק כלל, כדאמרין לקמן (יב, א) ודילמא היכא דאיפשר איפשר היכא דלא איפשר לא איפשר, אלמא משמע דלרבנן אפילו היכא דאיפשר נמי אין בודקינן כלל. ותו מדאמרין לקמן (נא, א) דנפלה מן הגג צריכה בדיקה, ואמרין נמי לקמן (מז, ב) האי אטום בריאה מייתי סכינא וקרעינן לה אי אית מוגלה מחמת מוגלא הוא וכשרה ואי לא מותבינן עליה גילא אי לא מבצבצא טריפה, וכן אמרו (שם) בריאה דאוושא, אלמא שמעינן מכל הני דהיכא דליכא ריעותא לא בדקינן לה ולא חיישינן לה כלל, וכן אמרו בהדיא לקמן (נא, א) בההיא אימרתא דהות משדרא כרעא בתריתא דשרינן ותלינן בשגרונאי ואין צריכה בדיקה וכ"ש היכא דלא נולד בה ריעותא כלל:

ומה שחששו להן חכמים ואבותינו הראשונים ומנהג אבות קדושים קדמונים יותר לבדיקת הריאה משאר שמונה עשר טרפות, יש מפרש מפני שסרכות הריאה דבר מצוי, ולמיעוט מצוי חששו למיעוט שאינו מצוי לא חששו. וכתב רבינו הרב ז"ל שאין טעם זה מספיק, שא"כ תהא כל ריאה צריכה ניפוח שאין סרכא אסורה אלא מחמת חשש נקב, ואע"פ שיש קצתן יולדות מחמת ריר, חששו לסרכות הבאות מחמת נקב, ואם לסרכות הבאות מחמת נקב חיישינן ניחוש לנקב בלא סרכא. והעלה הוא הענין בטעמים נכונים, האחד כדי להסיר המכשולים לפי שהסרכות ניכרות לעינים, ועם שהן מצויות אם לא היינו בודקינן יבא הדבר לידי הפסד גדול ורבו המכשולות, פעמים שימצא האחד סרכא בריאה ויחזור על כל לוקחי הבשר לשבור כליהם ולהריץ מאכלו לפני כלבו, ואפשר שיחוס עין מי שאינו הגון על ממונו והתקצף וימלא בטנו מן האיסור אחר שנודע, אבל שאר הטרפות שהן תולין בנקב או בענינים דקים ושאינן מצויין לא חשו להן חכמים:

33. דף על הדף חולין דף יא עמוד א

בגמ': וליחוש דלמא טריפה היא, אלא לאן משום דאמרין זיל בתר רובא. בבני יששכר (מאמרי חודש אדר ב' ז' ד"ה ומעתה) מבאר למה בזמן חז"ל היו רוב בהמות כשרות, ובזמנינו רוב בהמות הם טריפות [עיין בהלכות יום טוב (סי' תצ"ח)], שבזמנינו אין לשחט ביום טוב, שהטריפות מצויות יותר מן הכשרות].

לפי שבדורות קדמונים היו צריכים לברר הרבה ניצוצה"ק, והיו רוב הבהמות כשרות, כדי שיאכלום כשרי ישראל, אבל כעת בעקבתא דמשיחא, דחוצפא יסגי, משום שנתברר כבר רוב הטוב, ולא נשאר רק מעט, לכן באמת יש רק מועט בהמות כשרות עכ"ל"ק.

ומעין זה נראה לבאר מה שאנו מחלקים בדיני נפשות בין רובא דליתא קמן לרובא דאיתא קמן, דאזלינן בתר רובא דליתא קמן בנפשות – כמבואר בחולין (יא:) דקטלינן ליה למכה אביו ואמו ולא חיישינן דילמא לאו אביו הוא, וכן מבואר בסנהדרין (סט.) דקטלינן עפ"י החזקה דרוב נשים לט' ילדן ורובא דאינשי טעו בעיבורא דירחא²¹ – אבל לא אזלינן בתר רובא דאיתא קמן.²² ונראה דה"ט משום דשאני רובא דאיתא קמן מרובא דליתא קמן בעצם גדרו, דרובא דליתא קמן (כשהרוב מעליא) מברר את המעשה

20 ונראה שזוהי כוונת התוס' שם (ד"ה סמוך) שכתבו בשם ר"ת דריו"ח סבר דרוב תינוקות מטפחין אינו רוב גמור ולא הוי כנגד חזקה אלא כפלגא ופלגא, ולפיכך אין שורפין עליו את התרומה.

21 עיין מה שכתב בזה הר"צ שכטר שליט"א בס' ארץ הצבי (סי' לו הע' 1) בשם הגר"מ סולוביצ'יק ד"ל.

22 הכי מבואר מדברי התוס' לב"ק (כו: ד"ה קמ"ל) שהק' דאמאי אין הולכין בממון אחר הרוב, נילף בק"ו מדיני נפשות דאזלינן בתר רוב דיינים, ותי' דשאני התם שמיעוט הדיינים כמאן דליתא דמי [עיי"ש בחי' הגר"ח על הש"ס שביאר דלגבי דיינים לא אתינן עלה מדין אזלינן בתר רובא אלא מדין רובו ככולו]. הרי שהק' התוס' רק מרוב דיינים ולא משאר רובא דאיתא קמן כמו היכא שהנהרג הוא ספק ישראל ספק עכו"ם ויש רוב ישראל בעיר. ומזה מוכח דס"ל דלעולם לא אזלינן בתר רובא דאיתא קמן בד"נ.

וכן נראה דעת הרמב"ם בהל' איסורי ביאה (פט"ו הכ"ז) דאסופי הנמצא במדינה שיש בה שפחה או גויה הראויה לילד הוי ספק גוי או ספק עבד, וכשישא גיורת הרי זו ספק אשת איש והבא עליה פטור מפני שאין הורגין מספק. והשיג עליו הראב"ד שם דאמאי פטור מספק, הא אזלינן בתר רובא בד"נ. ותי' הגרש"ש ב"שערי יושר" (ש"ג פ"א) שהרמב"ם סובר דלא אזלינן בתר רובא דאיתא קמן בד"נ. אולם עיין בב"י (יו"ד סי' שעה) שהביא בשם תשו' הרשב"א דבד"נ שפיר אזלינן אף בתר רובא דאיתא קמן, וכן משמע מלשון התוס' לסנהדרין (ג: ד"ה דיני) עיי"ש.

והנה בס' כרתי ופלתי (סי' סג ס"ק א) כתב דמח' רב ושמואל בכתובות (טו:) אם הולכין בפקדו"נ אחר הרוב תלויה בגדר דין רוב. ולכאורה צ"ע, דהא מבואר בחולין (יא:) דאזלינן בתר רובא דליתא קמן בדיני נפשות. ונראה דאולי לא נחלקו רב ושמואל אלא דוקא ברובא דאיתא קמן, דבזה מיירי הגמ' בכתובות שם. ויתכן שהמקור לדעת הרמב"ם הוא שיטת שמואל שלא הלכו בפקדו"נ אחר רובא דאיתא קמן.

ומסלק את הספק, ואילו רובא דאיתא קמן אפי' ברוב מעליא אינו אלא מכריע כיצד לנהוג במקום ספק,²³ ולגבי דיני נפשות לא מהניא הכרעה והנהגה בעלמא.²⁴

ועיין עוד בחולין (יא:–יב.) דלר"מ דחייש למיעוטא לא אזלינן אף בתר רובא דליתא קמן אלא היכא דלא אפשר. ונראה דס"ל לר"מ דאף רובא דליתא קמן אינו מברר את הספק, וממילא אין לסמוך עליו אלא היכא דלא אפשר, אבל היכא דאפשר בודאי צריך לברר יותר, שאין לסמוך על הכרעה לקולא היכא דאפשר לברר. ונראה דמה"ט אין להקל גם בספיקא דרבנן היכא שאפשר לברר, דספיקא דרבנן לקולא אינו אלא הכרעה לקולא, והיכא שאפשר לברר אין לסמוך על הכרעה לקולא.²⁵

23 כך חילקו גם בשב שמעתתא (ש"ב פט"ו, ש"ו פ"ז) וכתי' רעק"א לכתובות (יג: ד"ה ואפשר) דהואיל וברובא דאיתא קמן הרי המיעוט הוא לפנינו, ממילא אין הרוב יכול לברר את המעשה ולסלק את הספק, משא"כ ברובא דליתא קמן. והעלו שם דנפק"מ לענין אם ע"א נאמן במקום רוב, דנגד רובא דליתא קמן אין ע"א נאמן מפני שכח הבירור שכרובא דליתא קמן עדיף טפי מכח הבירור שבע"א, אבל נגד רובא דאיתא קמן שפיר נאמן ע"א משום דרובא דאיתא קמן אינו אלא הנהגה במקום ספק, ומאחר שהעד מברר את המעשה הרי נסתלק הספק ושוב אין אנו צריכין להנהגה דרוב.